

GELİŞİM PSİKOLOJİSİ KONULARI

Yrd. Doç. Dr. Dilek SARITAŐ-ATALAR

GELİŞİM

Döllenme ile başlayıp yaşam boyu devam eden DEĞİŐİME ve HAREKET örüntüsüdür.

OLGUNLAŞMA;

- Genetik kodlamanın idare ettiği her bir bireye özgü değişmeleri içerir.
- Büyüdükçe beynimiz, merkezi sinir sistemimiz gelişir ve farklılaşır, anatomimiz değişir. Kimyasal ve hormonal bileşimler değişir.

DENEYİM (Çevre);

- Biyolojik ve sosyal çevre birlikte anlaşılmalıdır.
 - Beslenme, tıbbi bakım, ilaçlar ve fiziksel kazalar biyolojik çevreyi,
 - aile, okul, toplum, akranlar ve kitle iletişim araçları ise sosyal çevreyi oluşturur.

Gelişim Psikologları Ne Araştırır?

- Döllenmeden başlayarak yaşam boyu devam eden süreklilikleri ve değişimleri inceler.
 - Bebeklerin algıları yetişkinlerle ne kadar benzerdir yada farklıdır?
 - Çocukluk karakterleri kalıcı mıdır yoksa değişken midir?

- Geleneksel Gelişim Anlayışı
- Yaşam Boyu Gelişim Anlayışı

Yaşam-Boyu Bakış Açısının Özellikleri

Gelişim Yaşam Boyu Sürer

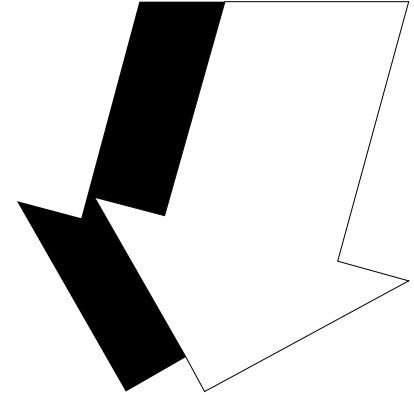
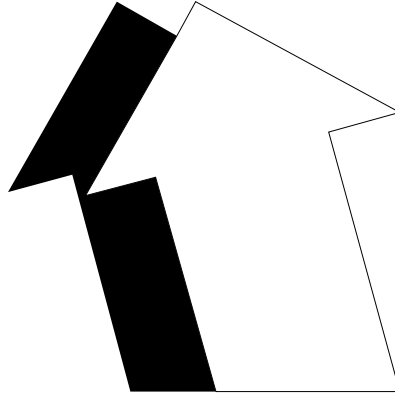
- Gelişimde hiçbir yaş döneminin üstünlüğü yoktur.
- Araştırmacılar, yetişkinlerin farklı gelişimsel noktalardaki deneyimlerini ve psikolojik yönelimlerini araştırmaktadırlar.

Gelişim Çok Boyutludur

- Biyolojik boyut.
- Bilişsel boyut.
- Sosyo-duygusal boyut.

Gelişim Çok Yönlüdür

- Büyüme sırasında bir boyutun bazı bileşenleri veya boyutları artar veya azalır

Gelişim Esneklik

- Esneklik, hangi özelliklerin değişeceği veya sabit kalacağını derecesini içerir.

Gelişim Bağlamsaldır

- Tüm gelişim bir bağlam veya ortam içinde gerçekleşir.
- Bağlam olarak, aile, okul, akran grupları, şehirleri, mahalleleri, üniversiteleri sayabiliriz.
- Bağlamlar aynı bireyler gibi değişir. Bu nedenle bireyler değişen dünyada değişen varlıklardır.

Normatif Yaş a Bağ lı Etkiler: Belirli bir yaş grubundaki bireyler için benzer olan etkilerdir.

Normatif Kuş ağ a Bağ lı Etkiler: Belirli bir kuş ağındaki insanlarda tarihsel koş ullardan ötürü ortak olan etkilerdir.

Normatif Olmayan Yaş am Olayları: Bireyin yaş amı üzerinde büyük etkisi olan olağ andışı olaylardır.

Gelişim çok sayıda disiplin tarafından incelenmektedir

- Psikologlar, sosyologlar, antropologlar, sinir bilimciler ve tıp araştırmacılarının hepsi yaşam boyu gelişimin sırlarını ortaya çıkarmaya çalışır.

Gelişim, büyüme, sürdürme ve düzenlemeyi içerir

- Gelişimin üç hedefi vardır: büyüme, sürdürme ve kaybın düzenlenmesi.
- Yaş ilerledikçe kapasiteyi sürdürme ve kapasitedeki kayıplara göre kendini düzenleme, büyümenin yerini alır.

GELİŞİM ALANLARI

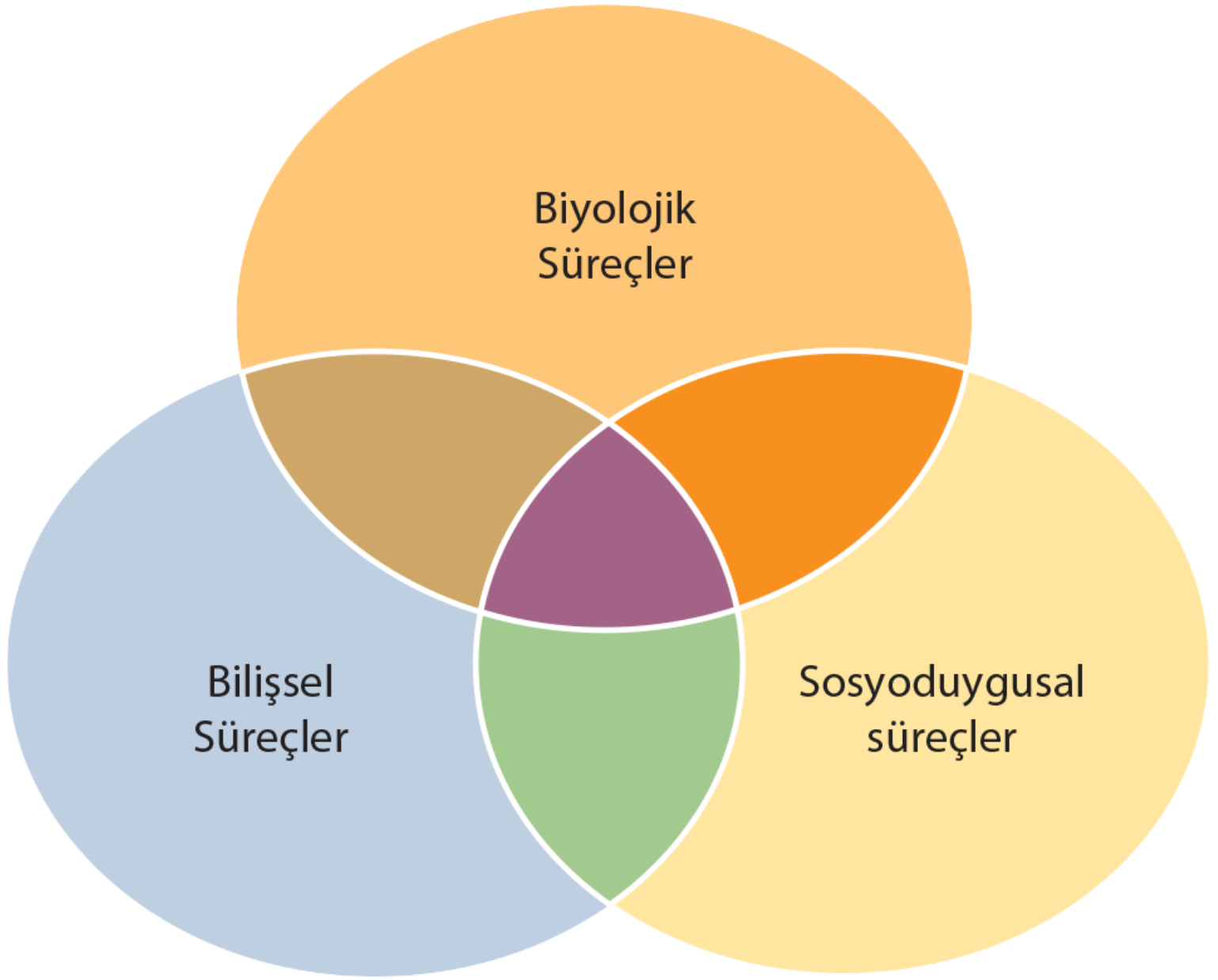
- Fiziksel Gelişim
- Bilişsel Gelişim
- Sosyo-duygusal Gelişim

- **Fiziksel Gelişme:**

- Beyin gelişimi, boy ve ağırlıkta artış, motor becerilerinde değişim, beslenme, egzersiz, erinlikteki hormonal değişiklikler ve kalp damar sisteminde bozulma gibi.

- **Bilişsel Gelişme:** Bireyin dil, düşünce ve zekasındaki değişiklikleri ifade eder.
 - Karyolanın üzerinde asılı duran bir oyuncakçı izleme,
 - iki sözcüğü bir araya getirerek bir cümle oluşturma,
 - bir şiir ezberleme,
 - film yıldızı olmanın nasıl bir şey olacağını hayal etme
 - bulmaca çözme gibi.

- **Sosyal-Duygusal Gelişme:** Bireyin diğer insanlarla ilişkilerindeki, duygularındaki ve kişiliğindeki değişimleri içerir.
 - Bir bebeğin ebeveyninin dokunuşuna gülümseyerek karşılık vermesi,
 - bir çocuğun oyun arkadaşına saldırganca bir davranışı,
 - okul çağındaki çocukta girişkenliğin gelişimi,
 - bir ergenin mezuniyet balosundaki neşesi ve yaşlı bir çiftin duygusal yakınlığı gibi.

Biyolojik
Süreçler

Bilişsel
Süreçler

Sosyoduygusal
süreçler

Gelişim Dönemleri

Doğum öncesi dönem (Döllenmeden doğuma)

Bebeklik (Doğumdan 18 - 24 aya)

İlk çocukluk (2 - 5 yaş)

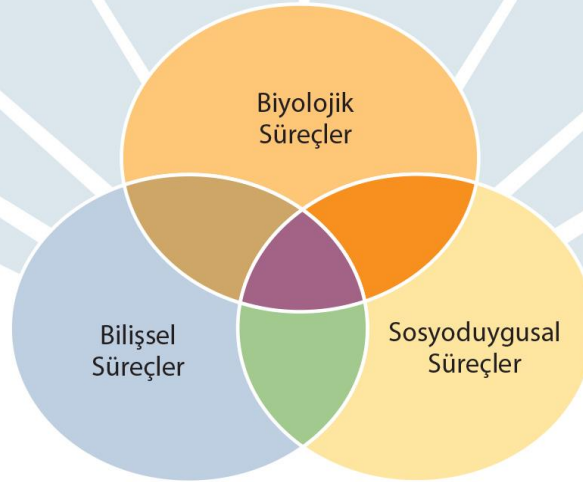
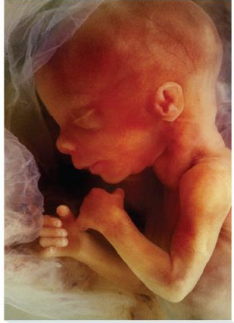
Orta ve ileri çocukluk (6 - 11 yaş)

Ergenlik (10 - 12 yaştan 18 - 21 yaşa)

İlk yetişkinlik (20'li yaşlardan 30'lu yaşlara)

Orta Yetişkinlik (40'lı yaşlardan 50'li yaşlara)

İleri Yetişkinlik (60 - 70'li yaşlardan ölüme)

Gelişim Süreçleri

Doğum Öncesi Dönem

- Döllenmeden doğuma kadar dokuz aylık dönem.
- Bu dönemde tek bir hücreden beyni ve davranışsal yetileri olan tam bir organizmaya doğru büyüme gerçekleşir.

Bebeklik & Yürüyen Çocukluk

- Doğumdan iki yaşına kadar olan dönem.
- Beden ve beyinde etkileyici değişimler ortaya çıkar.
- Dil gelişir ve başkalarıyla ilk bağlar kurulur.
- Bebeklik ilk bir yılı, yürüyen çocukluk ise ikinci yılı kapsar.
- Çocuk ilk adımlarını atar ve özerkliği başlar

Erken Çocukluk

- 2 yaşından 6 yaşına kadar olan dönem.
- Beden uzar, incelir, motor beceriler gelişir.
- Çocuk daha fazla kendini kontrol eder ve kendine yeterli hale gelir.
- Hayali oyunlar oynar.
- Düşünce ve dil şaşırtıcı hızda gelişir.
- Çocuk yaşlılarıyla yakın bağlar kurar.

Orta Çocukluk

- 6 yaşından 11 yaşa kadar olan dönem.
- Çocuk dünyayı yakından tanır.
- Yetişkinlerin aldığı sorumlulukları üstlenmeyi dener.
- Atletik becerilerdeki gelişme,
- kurallı oyunlara katılım,
- mantıklı düşünme süreçleri,
- Temel matematik,
- Okuma yazma ve diğer becerilerde ustalaşma,
- Kendi ve arkadaşlık anlayışlarında ilerleme gelişir.

Ergenlik

- 11 yaşından 18 yaşa kadar olan dönem.
- Yetişkinliğe geçiş başlar.
- Yetişkin beden görünüm ve cinsel olgunluk oluşur.
- Düşünce soyut ve ideal hale gelir.
- İş yaşamına ve yüksek öğretime odaklı eğitime yönelir.
- Ailesinden bağımsızlaşmaya ve kişisel değerler ve amaçlar oluşturmaya başlar.

Beliren Yetişkinlik

- 18-25 yaşları arası olan dönem.
- Ergenliği geçirmiş olmalarına rağmen tamamen yetişkin rollerini stlenmemişlerdir.
- Yüksek ğrenimde ve bazen daha ileri dönemler boyunca bu gençler; aşkta, kariyerde, kişisel değerlerde sürekli taahhütlerde bulunmadan önce seçenek arayişlarını değerlendirirler.

İlk Yetişkinlik

- 20'li yaşların sonunda başlar ve 30'lu yaşların sonunda biter.
- Kişisel ve ekonomik bağımsızlık kazanma,
- Kariyer geliştirme,
- Eş seçme veya biriyle yakın ilişki içinde yaşamayı öğrenme,
- Bir aile oluşturma ve çocuklara bakma zamanıdır.

Orta Yetişkinlik

- Yaklaşık 40 yaşından 60 yaşına kadar olan dönem.
- Kişisel ve sosyal sorumluluk ve katılımı genişletme,
- Yetkin ve olgun bireyler olmaları için sonraki kuşağa yardım etme,
- Bir meslekte doyuma ulaşma ve sürdürebilme zamanıdır.

İleri Yetişkinlik

- 60'lı yaşlarda başlar ve ölüme kadar devam eder.
- Hayatı gözden geçirme,
- Emeklilik,
- Azalan güç ve bozulan sağlık nedeniyle yeni sosyal rollere uyum sağlama zamanıdır.

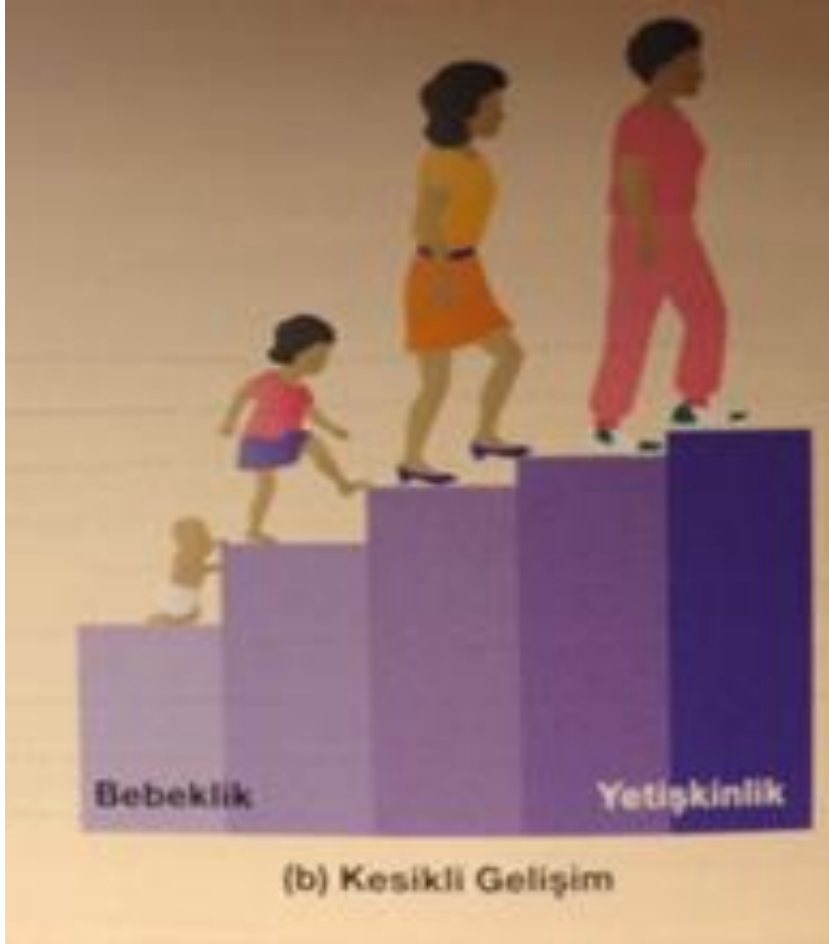
Gelişimdeki Temel Konular (devam)

- Sürekli ya da kesikli gelişim
- Durağanlık ve değişme
- Kalıtım ve Çevrenin görece etkisi

Gelişim sürekli ya da kesikli midir?

Kesikli (Süreksiz Gelişim)

Durağanlık ve değişme

- Durağanlığı savunanlar kalıtımın ve yaşamın erken dönemlerindeki deneyimlerin belirleyici olduğunu öne sürer.
- Değişimi vurgulayanlar ise daha sonraki deneyimlerin bireyde değişme yaratabildiği yönünde daha iyimser bir görüőe sahiptir.

*Yaşam boyu bakış açısında esnekliğin yaşam boyunca mümkün olduğu görüőü hakimdir.

Kalıtım ve çevrenin görece etkisi

Genetik veya çevresel faktörler mi gelişimi daha fazla etkiler?

Kalıtım: doğuştan gelen anne babamızdan aldığımız biyolojik özelliklerdir.

Çevre: doğum öncesi ve sonrası biyolojik özelliklerimizi ve psikolojik deneyimlerimizi etkileyen sosyal ve fiziksel etkilerdir.

- Büyük çocukların daha karmaşık düşünme becerileri zamanla büyümeleri sonucunda mı yoksa aile ve öğretmenlerinden gelen uyarıcılar sonucunda mı gelişir.
- Çocuklar dil yeteneğini, genetik yatkınlıklarından dolayı mı yoksa ailelerin erken yaştan itibaren sürekli dili öğretmelerinden dolayı mı kazanırlar.
- Çocukların boylarında, ağırlıklarında, fiziksel durumlarında, zekalarında, kişiliklerinde ve sosyal becerilerinde olan büyük bireysel farklılıkların kaynakları nelerdir. Bunda çevre mi yoksa kalıtım mı sorumludur.
- Kalıtım sabitliği savunurken çevre esnekliği savunur.

Vaka Örneği

- John ve yakın arkadaşı Gary suç oranının yüksek olduğu bir kenar mahallede büyüdüler. 10 yaşlarına kadar her ikisi de aile içi çatışma ve boşanma yaşadılar ve kalan çocukluklarını ve ergenliklerini tek ebeveynli ailelerinde geçirdiler. John ve Gary babaları ile nadiren görüştüler. Her ikisi de liseden terkti ve zaman zaman küçük suçlardan dolayı polisle başları derde girdi.
- Sonra yolları ayrıldı. 30 yaşına geldiğinde John hiç evlenmeden iki çocuk babası olmuş, zamanın bir kısmını hapiste geçirmiş, işsiz ve alkolik olmuştu. Tam tersine Gary ise liseyi dışarıdan bitirdi. Meslek yüksek okulunda araba tamirciliği öğrendi. Bir tamir ve benzin istasyonunda müdür olarak çalışıyor. Evli ve iki çocuğu var. Birikimleriyle bir ev satın aldı. Mutlu sağlıklı ve uyumlu bir yaşam sürüyor.
- **Gary'nin şansı nasıl yaver gitmiş olabilir?**

Kaynak

Özellikler

Bireysel

İyi bir zihinsel işlevsellik
Sempatik, sosyal, uysal yaratılış
Öz güven, yüksek öz saygı
Yetenekler
İnanç

Aile

Şefkatli ebeveyn figürüyle yakın ilişkiler
Demokratik ebeveynlik: sıcaklık, yapı, yüksek beklentiler
Sosyoekonomik avantajlar
Geniş ve destekleyici aile bağlar

Aile Dışı Bağlam

Aile dışından ilgili yetişkinlerle bağlar
Yararlı kuruluşlarla bağlantıda olma
İyi okullara devam etme

ŞEKİL 1.5

DAYANIKLI ÇOCUKLARIN VE İÇİNDE BULUNDUKLARI BAĞLAMLARIN ÖZELLİKLERİ